

Magyar nyelvű matematika-tankönyvkiadás Ukrajnában

Tanulmányomban az ukrainai magyar nyelvű matematika-tankönyvkiadást és tankönyvhasználatot vizsgálom.¹ Arra voltam kíváncsi, a kárpátaljai magyar iskolák megfelelően vannak-e ellátva matematika könyvekkel, a tanárok milyen kiadványokra támaszkod(hat)nak az oktatás során, a diákoknak okoz-e valamilyen nehézséget, hogy könyveik ukrán szerzők műveinek a fordításaként születnek, összességében hogyan viszonyulnak a pedagógusok és tanítványaik a matematika könyvekhez, a tankönyvkiadás helyzetéhez. Előzetes feltételezésem szerint az ukrainai tankönyvkiadás figyelmen kívül hagyja a kisebbségek igényeit; az alacsony példányszámú, késéssel megjelenő, nem magyar szerzők által írt, hanem ukrán nyelvről fordított könyvek miatt a kárpátaljai magyar diákok hátrányt szenvednek mind az ukrán iskolába járó ukrán nemzetiségű, mind a magyarországi társaikkal szemben. Így a nem megfelelő tankönyvek újabb okot adhatnak a magyar szülőknek, hogy gyermekeiket ukrán tannyelvű iskolákba írassák.

Célomul tűztem ki, hogy, miközben folyamatában vizsgálom az ukrainai, s azon belül a kárpátaljai tankönyvkiadást, rávilágítsak annak esetleges hibáira, megoldási módokat keressek, felhívjam a figyelmet a káros következményekre. Törvényszerű, hogy a jelenlegi helyzet és annak lehetséges elmozdulásai vizsgálatához szükséges azt is elemezni, hogyan jutottunk erre a pontra. Így tanulmányoztam a szovjetunióbeli, vagyis az 1945 utáni tankönyvkiadást és az Ukrajna 1991-es függetlenedését követő változásokat. Itt főleg Fedinec Csilla és Orosz Ildikó korábbi, a témában megjelent munkáira támaszkodtam.²

Érdekelt a gyakorló pedagógusok és a diákok véleménye is – munkám legnagyobb részét ezért az ő véleményeik feltérképezése teszi ki. E célból 2008 februárjában és márciusában felkerestem nyolc kárpátaljai magyar iskolát (*Beregszászi 4. számú Kossuth Lajos Középiskola, Beregszászi Magyar Gimnázium, Csapi 2. számú Széchenyi István Középiskola, Nagyberegi Református Líceum, Nagydobronyi Középiskola, Nagydobronyi Református Líceum, Ungvári 10. számú Dayka Gábor Középiskola, Ungvári Drugeth Gimnázium*), ahol interjúkat készítettem matematikatanárokkal³ és végzős diákokkal. Összesen 23 interjú készült: 11 tanár és 12 diák közreműködésével.

---

¹ Kösztönt mondok Orosz Ildikónak, Mandel Kingának, a *Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség*nek, a *II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolának* és mindenki másnak, aki segítette a munkámat. Családomnak köszönhetően a korábbi évek során már sok tapasztalatot szereztem a tankönyvkiadásról, belülről ismerhettem meg annak szerkezetét, hiszen szüleim és apai nagyszüleim a korábbi állami tankönyvkiadó, majd a *Szvit Kiadó* ungvári magyar szerkesztőségének munkatársai voltak, illetve szüleim jelenleg is foglalkoznak tankönyvfordítással.

² Fedinec, 1997; Orosz, 1995; Orosz, 2005; Orosz, 2007; Orosz, 2009.

³ Egy iskola kivételével, ahol az informatikatanár volt a beszélgetőpartnerem, mivel neki volt fordítói gyakorlata, és úgy gondoltam, hasznos lesz, ha őt kérdezem a tapasztalatairól.

Az iskolák mindegyike a Beregszászi és az Ungvári járásban helyezkedik el, ezekben a járásokban található az a két felsőoktatási intézmény is, ahol a kárpátaljai magyar diákok legnagyobb része végzi egyetemi tanulmányait: a beregszászi *II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola* (továbbiakban: *KMF*) és az *Ungvári Nemzeti Egyetem* (továbbiakban: *UNE*).⁴ Ez azért is volt fontos szempont, mivel az interjúk során végzős diákok véleményét kértem ki. Úgy gondoltam, ők, a tizenegy vagy tizenkét éves tapasztalatuk alapján, teljesebb képet tudnak alkotni a tankönyveik használhatóságáról, és különösen érdekelt, mit gondolnak az érettségi vizsgák előtt állva, mennyire segítik őket a könyvek a közép- és emeltszintű érettségire⁵ való felkészülésben. Általános iskolákba nem látogattam el, viszont a kibocsátó évfolyammal rendelkező oktatási intézmények mindhárom kárpátaljai típusát felvettem a listára: a nyolc intézmény között van négy 1-11. osztályos középiskola, két 10-12. osztályos egyházi liceum, és itt szerepel Kárpátalja két 5-12. osztályos gimnáziuma is.⁶

Az interjúalanyok kiválasztásánál próbáltam arra törekedni, hogy a diákok között legyenek matematikából jó, közepes és rossz tanulók is, azonban az arány kissé elbillent a jó tanulók felé, mivel a tanárok általában igyekeztek a legjobb diákjaikat ajánlani a beszélgetésre. A pedagógusokat tekintve pedig, ha lehetőség volt rá, akkor megkíséreltem azokkal beszélgetni, akik részt vettek már valaha tankönyvfordításban vagy –szerkesztésben. Beszélgetőpartnereim között végül három ilyen tanár volt.

Eredeti céljaim között szerepelt, hogy az említett iskolák könyvtáraiban felmérjem a matematika-tankönyvekkel való ellátottságot, erről azonban sajnos le kellett mondanom. Azon túl, hogy egy iskolában sem rendelkeztek pontos adatokkal arról, hogy hány darab segédtankönyv vagy magyarországi tankönyv található a könyvtárban, volt, ahol azt sem tudták megmondani, mennyi az iskola használatában lévő hivatalos matematika-

4 17 középfokú oktatási intézmény továbbtanulási mutatói alapján a 2000-2007 közötti időszakban az alábbi volt a továbbtanulók eloszlása: *KMF* – 33%, *UNE* – 32%, *Debreceni Egyetem* – 5%, *Eötvös Loránd Tudományegyetem* – 3%. Kohut, 2008: 47.

5 Sztaniszlav Nyikolajenko, ukrán oktatási miniszter 2007. július 13-i 607. számú rendeletével Ukrajnában is bevezették az egységes érettségi tesztrendszer, az emelt szintű érettségit, mely a felsőoktatásban történő továbbtanulás feltétele, felvételi vizsgának is számít egyben. Az új rendelet megfelelkezett azonban a nemzetiségi jogok biztosításáról. Minden egyes szakra kötelezővé tette az emelt szintű ukrán érettségit, mely nem tesz különbséget a nemzetiségi és az ukrán tannyelvű iskolák végzősei között, ugyanazokat a kérdésekre kell megfeleljen minden tanuló. Előírta, hogy a szaktantárgyakból is csak ukrán nyelven lehet emelt szinten vizsgázn, bár a későbbi oktatási miniszter, Ivan Vakarczuk 2008. január 28-i 33. számú rendeletében engedélyezte az oktatás nyelvén történő vizsgákat a szaktantárgyak esetében a 2008-as és a 2009-es években, ez hosszú távon jelenleg sincs törvényileg biztosítva. Az ukrán oktatási miniszter 2008. május 26-án kelt, 461. számú rendelete pedig az ukrán nyelv magasabb színvonalú oktatását és a nemzetiségi nyelvek háttérbe szorítását szorgalmazza. A szaktantárgyak egy részét előbb két nyelven, majd ukránul oktatnák, emelnék az ukrán nyelv és irodalom órák számát. Az ukrán oktatáspolitikai e tendenciái korlátokat szabnak a kárpátaljai magyar oktatásnak, nehéz helyzetbe hozzák a magyar diákokat, szülőket és pedagógusokat, ezzel elősegítve a magyar iskolahálózat gyors leépítését. Orosz, 2009: 9-11.

6 A magyar tannyelven is oktató, érettségiző évfolyammal rendelkező iskolák száma a 2006/2007-es tanévben: középiskolák (1-11. osztály) – 34, gimnáziumok (5-12. osztály) – 2, liceumok (10-12. osztály) – 7. Orosz, 2007: 317.

könyvek száma. Az egyetlen adat, amit minden iskolában megkaptam, az a legutóbbi tankönyvszállítmány érkezési ideje és a könyvek darabszáma volt.

A pedagógusokon és diákokon kívül témacentrikus beszélgetést folytattam Orosz Ildikóval, a *Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség* (továbbiakban: *KMPSZ*) elnökével és a *KMF* igazgatójával és Varga Bélával, a *Szvit (Tan)könyvkiadó* (továbbiakban: *SZK*) ungvári szerkesztőségének vezetőjével is.

Tankönyvkiadás Kárpátalján 1945 után

A Szovjetunió minden iskolájában egységes, központilag meghatározott tantervek és óratervek, valamint az ezek figyelembevételével megírt tankönyvek alapján tanítottak, így 1945-öt követően Kárpátalján is. Bár minden tagállamban működött köztársasági tankönyvkiadó, ezek csak minimális módosításokat végeztek. Feladatuk annyi volt, hogy lefordítsák a jóváhagyott tankönyveket és tanterveket a köztársaságban működő iskolák különböző oktatási nyelvére, valamint hogy megírják a nemzetiségek anyanyelvi és nemzeti irodalmi tankönyveit. Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaságban a *Ragyanszka Oszvita (Szovjet Oktatás, továbbiakban: RO)* kiadó felelt a tankönyvellátásért, melynek működött egy részlege Ungváron. Az 1945-ben megalakult ungvári magyar szerkesztőség feladata a tankönyvek magyarra fordítása, a magyar nyelv és irodalom könyvek szerkesztése volt.⁷

A tervgazdálkodáshoz illeszkedve öt éves kiadói terveket dolgoztak ki, körülbelül ilyen időszak alatt cserélték le a régi könyveket. De ez nem jelentett minden esetben tartalmi változást is, gyakran az addig is használt tankönyvet adták ki újra.⁸ A tankönyvek eleinte kereskedelmi forgalomban is kaphatók voltak, a '80-as években azonban ingyenesekké váltak, és nem a gyerekek kapták meg azokat, hanem az iskolák tulajdonába kerültek. Ott a tanév elején kiosztották a diákoknak, a tanév végén pedig összegyűjtötték a könyveket, így egy-egy tankönyv gazdája évente változott.⁹ A tankönyvek árusítását szigorúan megtiltották.

A Szovjetunió széthullásának idején az egykori tagállamokban megkezdődött a saját tantervek kidolgozása. Így Ukrajnában is, az ország függetlenségének kikiáltása, 1991 után új tantervet, óratervet és tankönyveket kellett kidolgozni. A függetlenné válással egy átmeneti időszak vette kezdetét, a tanterveket a változásoknak megfelelően

⁷ Orosz, 2007: 286.

⁸ Ilyen esetekben természetesen a nemzetiségi kiadók fordítói feladata is leegyszerűsödött.

⁹ A könyvek állapotának romlását, rongyolódásukat azzal próbálták meggátolni, hogy utolsó lapjukra fel kellett vezetni az ideiglenes tulajdonos nevét, azt, hogy milyen állapotban kapta meg a könyvet, és milyen állapotban adta vissza, és arra kellett elvileg törekedni, hogy a kettő megegyezzen, illetve minden diák olyan kinézetű könyvet kapjon, mint amelyet előző év végén leadott. Ezen módszer gyakorlati működőképessége a helyi viszonyoktól függött, így gyakran megesett, hogy a könyvek gyorsabban elhasználódtak, mint ahogy azt tervezték.

még nem dolgozták ki, így egy ideig a szovjet tanterv korrigált változata maradt életben, átmeneti tantervek jelentek meg. Hasonló volt a helyzet a tankönyvekkel is, az új ukrán tankönyvek a gazdasági helyzet miatt sokáig nem készültek el, ezért engedélyezték a szovjet vagy korábbi időkben kiadott könyvek használatát. Az átmeneti időszakban, mely körülbelül a '90-es évek végéig tartott, főleg csak ukrán nyelv és irodalom, valamint az Ukrajna történetét taglaló könyvek jelentek meg.¹⁰

1991-ben a központi állami tankönyvkiadó is széthullott, Ukrajna-szerte magánkiadók jöttek létre. Az *RO* ungvári magyar szerkesztősége azonban nem önállósodott, hanem a lvivi *SZK* részlegévé vált.

1996. június 28-án *Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa* elfogadta az ország alkotmányát. Minden korábbi rendeletet, így az oktatási rendszert meghatározó törvényeket is hozzáigazították az alaptörvényhez.¹¹

További fontos dátum az ukrainai oktatás szempontjából 2000. január 17-e. E napon jelent meg az ukrán oktatási miniszter azon rendelete, mely előírja a tizenkét éves középfokú oktatás (4+5+3 év) bevezetését Ukrajnában.¹² Azok a diákok, akiket már 2000 után iskoláztak be, tizenkét év után kaphatják meg érettségijüket, a korábbi tizenegyhez képest. A tizenkét éves oktatással kapcsolatos első elfogadott óra- és tantervek az *Oktatási és Tudományos Minisztérium* (továbbiakban: *OTM*) 2004-es rendeleteiben jelentek meg. Ezzel kezdetét vette a korábbi tankönyvek teljes cseréje, az új, tizenkét éves képzésnek megfelelő tantervek alapján.

Az *OTM* 2004. január 14-ei rendelete előírja többek között, hogy a szabványnak megfelelő tantervek és tankönyvek megírására pályázatot kell hirdetni. A tankönyvpályázatokra benyújtott munkák közül a két, három, esetleg négy legjobbat jelentetik meg ukránul. Első látásra ez mintha a tankönyvkinálat bővülését jelezné, csakhogy a nemzetiségek nyelvére az alternatív tankönyvek közül csak az egyiket fordítják le, így a kárpátaljai magyar oktatás terén az új rendszer nem hozott változást, sőt talán rosszabbodott is a helyzet, mert – mint majd látni fogjuk – vannak esetek, amikor a lefordítandó könyv kiválasztásakor nem veszik figyelembe a tanárok és tanulók igényeit.¹³ Szinte minden tankönyvhöz készülnek mellékletként munkafüzetek, feladatgyűjtemények, valamint vizsgatételeket tartalmazó füzetek is, azonban az *OTM* ezeknek sem finanszírozza a kisebbségek nyelvén történő megjelenését.

A jóváhagyott tankönyvek kiadására pályázatot írnak ki a különböző könyvkiadók számára. Míg korábban csak az *RO*, illetve az *SZK* részlegeként működő ungvári magyar szerkesztőség foglalkozott a magyar nyelvű tankönyvek szerkesztésével, az

---

¹⁰ Orosz, 2007: 292.

¹¹ Orosz, 2007: 266.

¹² Koncepcija zahalnojji szerednyoji osvziti (12 ricsna osvzita). Zatverdzeno Posztanovoju Kolegiji MON Ukrajini ta Prizigijēju APN Ukrajini N 12/5 vid 22-11. 2001.

¹³ Az, hogy kik és mi alapján választják ki az egy lefordítandó tankönyvet, nincs hivatalosan szabályozva, erről nem jelent meg nyilvános rendelet vagy szabályzat, ami hatalmas játékteret ad a döntéshozók számára.

utóbbi néhány évben egy csernyivci könyvkiadó, a *Bukrek*¹⁴ is bekapcsolódott a magyar nyelvű tankönyvkiadásba. A *Bukrek*nek Kárpátalján nincs irodája. Ha elnyeri valamelyik tankönyv kiadásának jogát az *OTM* által meghirdetett pályázaton, akkor általában kárpátaljai fordítókat kér fel a munkára, majd a készülő könyvet Csernyivciben tördelik és szerkesztik, s mivel nincs versenyhelyzet, nem biztos, hogy ismét visszaküldik Kárpátaljára, hogy magyarul tudó személy is részt vegyen a korrektúrában. Így süllyedhet a könyvek minősége.

A *KMPSZ Tankönyv- és Taneszköztanácsa* (továbbiakban: *K+MPSZ-TTT*) is részt vesz a magyar nyelvű tanítási segédanyagok szerkesztésében. A *KMPSZ-TTT* október 19-én alakult, a kárpátaljai magyar oktatási intézmények taneszközökkel, tankönyvekkel, munkafüzetekkel, technikai eszközökkel való ellátottságának javítását tűzte ki céljával. Bár hivatalos tankönyvek kiadásával nem tud foglalkozni, magyarországi pályázatokon nyert támogatásokból munkafüzeteket, tanterveket, vizsgatételeket fordít magyar nyelvre és ad ki, melyekkel ellátja Kárpátaljai magyar iskoláit. Ezen kívül fogadja, elosztja és az iskolákba juttatja a Magyarországról érkező könyvadományokat.¹⁵ Könyvek kiadásával is foglalkozik, első önálló kiadványa 2001-ben jelent meg, kiadóként való bejegyzése folyamatban van.¹⁶ A tanulmány írásával egy időben szervezik külön szaktantárgyi szekciók létrehozását a *KMPSZ*-en belül, így például a matematikatanárok szekcióját is.

Jelenlegi matematika tankönyvek

Tankönyvnek továbbra is az a kiadvány minősül Ukrajnában, melyet engedélyezett az oktatási minisztérium. Az *OTM* évente rendeletben teszi közzé a jóváhagyott tankönyvek listáját. A nemzetiségi iskolákban e könyvek fordítása használható. Amennyiben még nem készült el a fordítás, a rendelet szerint az ukrán nyelvű változatot kell alkalmazni az oktatásban. Bármilyen más alternatív tankönyv hivatalos használata csak az *OTM*

¹⁴ <http://bukrek.net/> - A kiadó honlapja. (Letöltés ideje: 2009. április 22.)

¹⁵ Magyarországról humanitárius segélyként lehet vámmentesen könyveket behozni Ukrajnába. Ez úgy történhet, hogy a hivatalosan bejegyzett, magyarországi szervezet küld egy adományozó levelet egy olyan fogadó szervezetnek, mely rendelkezik engedéllyel adományok fogadására. A levélhez csatolni kell a könyvek listáját is. Ezután az ukránjai szervezet nyilatkozik arról, hogy kéri és fogadja a könyveket. Ezt a nyilatkozatot és az ukrán nyelvre lefordított adományozó levelet, a szükséges kérvénnyel együtt beadja az ezzel foglalkozó bizottságnak Ungváron. Ha ott első fokon jóváhagyják, akkor továbbítják a kijevi bizottságnak, mely végül kiadhatja az engedélyt a könyvek behozatalára. Az adomány engedélyeztetésének átfutási ideje minimum két hónap, de általában fél év. Hogyha esetleg az ukrán határon történő belépéskor kiderül, hogy hiányzik valamilyen okirat, akkor a szállítmány az ottani vámraktárba kerül addig, amíg nem rendeződnek a papírok, ezután raktározási díjat számolnak fel, mely akár meg is haladhatja a könyvek tényleges értékét. – Orosz Ildikó és a *KMPSZ* szóbeli közlése alapján.

¹⁶ *Tizenöt éves a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség 1991-2006.* Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, 2006: 28-29.

engedélyével lehetséges, de kiegészítőkönyvként, módszertani segédanyagként való használatuk engedélyezett. Ez kikapart biztosíthat a magyarországi könyvek számára, melyek használatát azonban korlátozza az eltérő követelményrendszer. A korábbiakhoz hasonlóan a hivatalos tankönyvek jelenleg sem hozhatók kereskedelmi forgalomba, kiadásuk finanszírozásáról az állam gondoskodik.

Az 1. táblázat a magyar iskolákban jelenleg használatban lévő matematika – tankönyvek adatait tartalmazza. Az 5-8. osztályos tankönyvek az új, tizenkét éves tanrendhez igazodó tankönyvek.

A három alternatív tankönyvcsalád közül nem következetesen választották ki a magyarra fordítandót, nincs folytonosság a szerzőket tekintve, hiszen az 5-es matematika és a 8-os algebra¹⁷ könyv a Merzlják – Polonszkij – Jakir szerzők által írt tankönyvcsaládból való, ezzel szemben a 6. és 7. osztályos könyvek a Bevz – Bevz szerzőpáros munkái.

Cím	Szerző	Kiadó	Kiadási év	Fordító(k)	Példányszám/db.
Matematika, tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 5. osztálya számára	A. H. Merzlják, V. B. Polonszkij, M. Sz. Jakir	Szvit Kiadó, Lviv	2005	Marton Erzsébet, Kulin Judit	2 040
Matematika, tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 6. osztálya számára	H. P. Bevz, V. H. Bevz	Szvit Kiadó, Lviv	2006	Pallay Dezső, Kulin Judit	2 380
Algebra, tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 7. osztálya számára	H. P. Bevz, V. H. Bevz	Szvit Kiadó, Lviv	2007	Gulácsi Jenő	2 370
Mértan, tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 7. osztálya számára	H. P. Bevz, V. H. Bevz, N. H. Vladimirova	Szvit Kiadó, Lviv	2007	Gönczy Sándor, Kulin Judit, Varga Béla	2 370
Algebra, tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 8. osztálya számára	A. H. Merzlják, V. B. Polonszkij, M. Sz. Jakir	Szvit Kiadó, Lviv	2008	Kulin Judit	2 260
Mértan, tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 8. osztálya számára	M. I. Burda, N. A. Taraszova	Szvit Kiadó, Lviv	2008	Gönczy Sándor, Kulin Judit	2 260

¹⁷ Ukrajnában a 7. osztálytól kezdve a matematikát két külön tantárgyra bontják: algebrára és mértanra.

Cím	Szerző	Kiadó	Kiadási év	Fordító(k)	Példányszám/db
Algebra, kísérleti tankönyv a középiskolák 7-9. osztálya számára	H. P. Bevz	Szvit Kiadó, Lviv	2001	Pallay Dezső, Kulin Judit	7 700
Mértan, planimetria, tankönyv a középiskolák 7-9. osztálya számára	A. V. Pogorelov	Szvit Kiadó, Lviv	1998	Dóka Miklós	7 400
Algebra és az analízis elemei, tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézmények 10-11. osztálya számára	M. I. Skily, Z. I. Slepány, O. Sz. Dubinczuk	Szvit Kiadó, Lviv	2001	Ster Attila, Szemere Gábor, Pallay Dezső, Kulin Judit, Jánki András	2 400
Mértan, térmértan, tankönyv a középiskolák 10-11. osztálya számára	O. V. Pogorelov	Szvit Kiadó, Lviv	1998	Dóka Miklós	2 400

1. táblázat Jelenlegi matematika tankönyvek

Ahogy a táblázatból is kitűnik, a tankönyvek fordításával egy viszonylag szűk csoport foglalkozik. Ennek ellenére nincsenek a fordítók között konzultációk, szakmai megbeszélések, gyakran nem is tudnak egymásról. Sem a tankönyvkiadónak, sem a kárpátaljai magyar szervezeteknek nincs vagy legalábbis eddig nem volt kerete, kapacitása ilyen jellegű találkozók vagy képzések szervezésére. Egyenként, személyesen keresik fel az újabb munkával a személyeket, általában a korábban már bevált fordítókat, akikkel egyéni és egyszeri szerződést kötnek. Erről számoltak be az általam felkeresett, a tankönyvfordításban részt vevő pedagógusok is.

A könyvek példányszámát úgy határozzák meg, hogy a megyei oktatási osztály statisztikai adatai alapján a kiadás évében felméri, hány tanuló jár az adott évfolyamra, és ennél bizonyos százalékkal több könyvet adnak ki. A 9. osztályos könyvek példányszáma kiugróan magas, mivel ezek három év tananyagát ölelik fel, korábban egy könyvben szerepelt a 7-9. osztályos tananyag, ezt használják még a jelenleg a 9. osztályba járó diákok. Az új kiadás során ezt a tananyagot bontják szét külön részekre.

Ahhoz képest, hogy a 10-11. osztályos tananyag is egy kötetben szerepel, ezeknek a példányszáma viszont alacsony az általános iskola évfolyamaihoz viszonyítva, mondhatni, fele akkora. Ez egybecseng a magyar diákok iskolázottsági statisztikáival, melyek szerint a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák első osztályaiba beiskolázott tanulók nagy része, közel fele, nem jut el az érettségiig. Ennek természetesen az is lehetne az oka, hogy ők a 9. évfolyam után technikumokban, szakiskolákban folytatják a tanulmányaikat, de az adatok nem ezt igazolják.¹⁸

Bár a tankönyvek 4-5 évre vannak ütemezve, vagyis ilyen időközönként kellene őket cserélni az állaguk romlása miatt, a korábbi tankönyvek mind 1998-2001-es kiadásúak, tehát két-háromszor hosszabb ideje vannak már használatban, mint ahogy az elő v irányozva. Amint azt az egyik ungvári tanárnő is elmondta, ezt azzal magyarázzák, hogy e könyvek cseréje már úgysis fölöslegessé vált a 2000-ben bevezetett változásokat követően, mivel már csak néhány évfolyam fog belőlük tanulni.

Matematika könyvek a tanárok szemszögéből

Összesen tizenegy kárpátaljai pedagógussal készítettem interjút, melyek első részében személyes kérdéseket tettem fel arra vonatkozólag, hol végezték tanulmányaikat, milyen régóta dolgoznak a tanári pályán, miért lettek tanárok, milyen évfolyamokon dolgoznak és dolgoztak. Tehát a motivációjukat és a szakmai tapasztalatukat próbáltam felmérni.

A pedagógusok közül tízen, vagyis szinte mindenki, az egykori *Ungvári Állami Egyetemen*, a jelenlegi *UNE*-n végezte tanulmányait, matematika szakon. Egyikük, aki informatikatanár, Leningrádban (ma Szentpétervár) tanult gépészmérnöknek. Azt tekintve, hogy milyen rég végezték a tanulmányaikat, elég vegyes képet alkotnak: az informatikatanár még a '60-as évek közepén, ketten a '70-es, öten a '80-as, ketten a '90-es években, s a legfiatalabb interjúalanyom 2007-ben lépett ki az *UNE* falai közül. Természetesen ez nem jelenti, hogy azóta megszakitás nélkül tanítanak. Hárman az egyetemről kikerülve néhány évig más területen próbáltak szerencsét, a megkérdezett nyolc tanárnő közül ketten megemlítették, hogy egy-két évig szülési szabadságon voltak. Összességében egyik interjúalanyomról sem mondható el, hogy huzamosabb ideig maradt volna távol a pedagógiától, ami nagyfokú elhivatottságról tanúskodik, vagy a pedagógiai végzettség alacsony konvertibilitásáról Kárpátalján. Négyen dolgoznak ugyanabban az iskolában, mint ahol annak idején kezdtek; ez a kis szám azzal is magyarázható, hogy a líceumok és a gimnáziumok viszonylag fiatal intézmények, s így az itteni tanárok többségének esetében még nem is létezett az adott iskola akkor, amikor pályakezdők voltak. Beszélgetőpartnereim közül hárman fordítottak tankönyvet az *SZK*-nál, és hárman tanítanak a *KMF*-en is.

Arra a kérdésre, hogy ha tehetnék, foglalkoznának-e inkább mással, illetve legszívesebben hol és kiket tanítanának, egyikük sem válaszolta azt, hogy szívesebben vállalna más munkát. Az egyik líceumi férfi tanár megjegyezte, hogy ő szívesen tanítana fizikát vagy informatikát is, ha szükség lenne rá. Egy másik tanár, aki a beregszászi főiskola (*KMF*) oktatója is egyben, azt válaszolta, hogy legszívesebben a főiskolán tanít, mert ott „*más az érdeklődése a gyerekeknek, könnyebb, sokkal könnyebb tanítani*”. Ezért kevesebb órája van a középiskolában, ebben a tanévben (2008/09) már csak egy évfolyammal, a végzősökkel foglalkozott.

Az interjúk második részében a könyvekről beszélgettünk. Arról, hogy milyen köteteket használnak/használhatnak egyáltalán, könyveken kívül milyen segédeszközök állnak még rendelkezésükre, mennyire igazodnak a hivatalos tanmenethez, milyen véleménnyel vannak a tankönyvkiadásról és ellátottságról, hogy gondolják, a gyerekeknek mi a véleménye erről stb.

A meglátogatott iskolákban főleg a hivatalos, ukrainai kiadású magyar fordításból tanítanak, erre építenek, hiszen ez illeszkedik az ukrainai tanmenethez, a vizsgakövetelményekhez. Mint a beszélgetések során elhangzott, az állami iskolák viszonylag megfelelően vannak ellátva e könyvekkel. Az új, tizenkét éves tanmenethez igazodó könyvekből minden iskolába elegendő érkezett, viszont a régi kiadású könyvekből hiány volt például a *Nagydobronyi Középiszkolában*. A helyi tanárno ezt azzal magyarázta, néha előfordult, hogy egyes tanulók nem hozták vissza az iskolába a tankönyveket, valamint a hosszú ideje használatban lévő könyvek el is rongyolódtak az évek során.

Az egyházi iskolák viszont, egy szabályozásbeli joghézag következtében, különösen rosszul vannak ellátva ukrainai tankönyvekkel. Ugyanis bár nekik is ugyanazt a tantervet kell teljesíteni, az állam nem biztosít számukra tankönyveket, és mivel ezek kereskedelmi forgalomba sem hozhatók, meg se tudják vásárolni maguk számára a könyveket. A *Nagydobronyi Református Líceumban* a falu középiskolájától kapják kölcsön a hivatalos tankönyveket,¹⁹ ahogy a líceum tanára fogalmazott, ezek a könyvek a középiskolában „nem fölöslegesek, hanem tudják nélkülözni” őket. Valamint ezen felül néha kapnak egy-két példányt módszertani gyűléseken is.

A *Nagyberegi Református Líceum* is hasonló képet mutat. A mértankönyvek száma elegendő, de ezek nem egységesek, három különböző könyvből tanítanak, mindhárom évfolyamon más-más fajtát osztanak ki a diákok között. Algebrakönyvekből nincs elegendő, és nem is a jelenlegit, hanem az azt megelőző kiadásút használják. Ezeket más kárpátaljai iskolák adományozták a líceumnak. Így az egyházi intézmények nagymértékben támaszkodnak az állami középiskolák segítségére, a tankönyvhiány az iskolák, valamint a kollégák bizonyos fokú együttműködését eredményezi.

Az egyházi intézményekben enyhíti a tankönyvhiány okozta gondokat, hogy a tanulók együtt laknak a kollégiumokban, közösen tanulnak, így nem okoz akkora problémát, hogy több tanulóra jut egy könyv. Nagydobronyban a könyvekben kis borítékot helyeztek el, oda írják fel a használók neveit, egy órán körülbelül két diákra jut egy könyv, melyet a szünetben átadnak a másik osztálynak.

Az esetleges alacsony példányszám mellett megfigyelhető egy rövidebb ideig tartó tankönyvhiány is, a magyar nyelvű tankönyvek megjelentetése általában hónapokat csúszik. Szinte minden esetben előjött a könyvek kiadásának időpontjával kapcsolatos

¹⁹ Hasonló helyzetben van az *Ungvári Drugeth Gimnázium* is, csak más okból. A jelenlegi intézmény néhány évvel ezelőtt vált ki a *Dayka Gábor Középiszkolából*, és így nem rendelkezik azokkal a régebbi tankönyvekkel, melyeket még nem cseréltek le a tizenkét éves tanrend bevezetését követően, így a régebbi könyveken osztozik a két iskola.

probléma, többen panaszkodtak arra, hátráltatja őket, hogy későn érkeznek meg az új tankönyvek az iskolába. Főleg most, a tizenkét éves oktatásra történő áttérés kapcsán, hiszen ha késik az új könyv, nem tudnak a régiből tanítani a megváltozott tanrend miatt. Ilyenkor az új tanrendhez igazodva, a tanároknak saját maguknak kell összeállítaniuk a tananyagot különböző könyvekből, melyek rendelkezésükre állnak.²⁰

Iskola	A megérkezés időpontja(év, hónap, nap)	Példányszám/db.		Az évfolyam létszáma	A példányszám és a tanulók aránya
		Algebra	Mértan		
Beregszászi Kossuth Lajos Középiskola	2008. 12. 26.	70	70	65	107,69%
Beregszászi Magyar Gimnázium	2008. 12. 23.	63	63	55	114,55%
Csapi Széchenyi István Középiskola	2009. 02. 03.	50	50	40	125,00%
Nagyberegai Református Líceum	nincs 8. évfolyam				
Nagydobronyi Középiskola	2008. 12. 30.	90	90	79	113,92%
Nagydobronyi Református Líceum	nincs 8. évfolyam				
Ungvári Dayka Gábor Középiskola	2009. 02. 06.	40	40	40	100,00%
Ungvári Drugeth Gimnázium	2009. január vége	35	35	26	134,62%

2. táblázat A 8. osztályos matematika-tankönyvek megérkezése a vizsgált iskolákba
(A létszám adatok a KMPSZ adattárából származnak.)

Mint már említettem, az egyetlen adat, amivel mindegyik iskola könyvtárában a rendelkezésemre tudtak állni, az volt, hogy a legújabb, tehát 8-os tankönyvek mikor érkeztek meg az iskolába (ld. 2. táblázat). Látható, hogy a 8. évfolyamosok magyar tankönyv nélkül tanultak az első félévben. Ráadásul Varga Béla jóslata szerint, ahogy haladnak előre, minden évben nagyobb és nagyobb tananyagot fog felölelni egy-egy tankönyv, így várhatóan tovább fog tartani a fordítás és az előkészítés, tehát ez a féléves csúszás várhatóan még jobban ki fog tolni.²¹

²⁰ Érdekes a csapi középiskola fizikatanárának az esete. Ő ugyanis olyan szerencsés helyzetben volt, hogy a kiadandó könyv fordítója is ugyanabban az iskolában dolgozott, így a fordító, ahogy elkészült egy-egy rész fordításával, azzal rögtön el tudta látni kollégáját. Természetesen ez nem gyakori és számottevő eset, csak azt szeretném vele bemutatni, hogy a tanárok milyen sokféle módon igyekeznek megoldani a felmerülő problémát.

²¹ Varga, 2008. november 21.

És bár a 8. osztályos tankönyvek a 2008. év végére ki lettek adva, még így is viszonylag elég nagy különbség, kb. két hónap van az egyes iskolákba történő eljuttatásuk között. Ennek oka, hogy az állam nem gondoskodik szervezeten a tankönyvek szétosztásáról, a kiadott kötetek egy ungvári lerakatba kerülnek, és minden iskola önállóan próbálja megoldani a kiszállításukat.

A példányszámot tekintve ebből a táblázatból is leolvasható az, amit a tanárok megemlítettek: az új könyvekből elegendő érkezik az iskolákba.

A hivatalos tankönyvek mellett majdnem minden tanár használ más kiadványokat is segédanyagként, például magyarországi könyveket, olyan ukrán nyelvű köteteket, melyeket nem fordítottak le magyarra, illetve a korábbi, de már forgalomból kivont magyar nyelvű tankönyveket. Ez leginkább az egyházi iskolákban és a beregszászi gimnáziumban figyelhető meg. Előbbiekben a fent vázolt tankönyvhiány miatt van szükség a különböző segédkönyvekre, a *Beregszászi Magyar Gimnáziumban* pedig egyedi, kibővített tanterv szerint folyik az oktatás, ott az előírtakon kívül mást is beleszőnek a tananyagba, nagyobb hangsúlyt fektetnek a tehetség gondozásra. Itt megemlítette az egyik tanárnő, hogy nincs elegendő magyarországi tankönyvük, mert a legtöbb kárpátaljai magyar iskolával szemben náluk ezek állandó használatban vannak, a tanulóknak is kiosztják őket, és így gyorsabban elhasználódtak.

Ezeket a segédkönyveket a tanárok többnyire saját pénzükön szerezték be, az iskolától nem kaptak anyagi támogatást e célra. Illetve különböző adományozóktól is érkeztek ilyen kiadványok, főleg a két egyházi líceum esetében.

Bár három interjúalanyom vett részt tankönyvfordításban az *SZK*-nál, mégis mindenki azt mondta, hogy ha tankönyvet nem is fordított, folyamatosan foglalkozik fordítással. Volt, aki a *KMPSZ*-nek segített a 9. osztályt lezáró kis érettségire és az érettségire felkészítő feladatok fordításában, de mindenki megjegyezte, hogy mivel az ukrain feladatgyűjtemények és munkafüzetek nem jelennek meg magyar kiadásban, ők fordítják le a tanulók számára az egyes feladatokat.

Az iskola számítógépekkel, vetítőkkel és egyéb technikai kellékekkel való felszereltségét szinte mindegyik tanár megfelelőnek tartotta, bár ezeket általában nem használják a matematika órákon. Interaktív tábla két iskolában található, az *Ungvári Dayka Gábor Középsiskolában* és a *Beregszászi Magyar Gimnáziumban*, előbbiben a matematika oktatása során még nem alkalmazzák, utóbbiban viszont azt mondták, nagy hasznát veszik egyes tananyagok szemléltetésénél.

Így arra a kérdésre, hogy milyen taneszköze lenne még szükségük, nem technikai eszközöket soroltak fel, hanem magyar nyelvű munkafüzeteket, feladatgyűjteményeket, valamint térbeli testeket említettek. Ahogy az egyik tanárnő fogalmazott, nem jelent számára különösebb nehézséget a feladatok összeállítását, az ukrán nyelvűek magyarra fordítása, mégis nagymértékben megkönnyítené a munkáját, ha rendelkezésére állna egy magyar nyelvű feladatgyűjtemény. Igaz, akik tanítanak az 5-8. osztályokban, hozzátették, hogy eddigi pedagógusi munkájuk során a most kiadott új tankönyvek mellett van szükségük a legkevesebb külön példa összegyűjtésére, mert ezekben megfelelő számú gyakorló-, logikai, könnyebb, nehezebb és versenyfeladat is található.

Beszélgetőpartnereim többsége szerint annak ellenére, hogy a tankönyvekben előfordulnak hibák, ezek nem gyakoriak, főleg elírásokról van szó, szerintük ezek a gyerekeket nem zavarják. A fordításos könyvek sokkal több lehetőséget adnak hibák születésére. Viszont arra a kérdésre, hogyha hibákat fedeznek fel, ezt és a könyvről alkotott véleményüket eljuttatják-e valamilyen szervezethez, a könyvkiadóhoz vagy a fordítóhoz, azt mondták, ilyen nem szokott előfordulni, erre nincs lehetőségük, de nem is tartják fontosnak. Általában az iskola tanáraival és a diákjaikkal beszélnek meg ezeket. Egy tanár említette, hogy a matematikatanárok éves értekezletén jegyzőkönyvet írnak a tankönyv hibáiról, de azt, hogy ez a jegyzőkönyv el is jut-e az illetékesekhez, ő sem tudta megmondani. A fordítók is hasonlóan válaszoltak, ők sem szoktak visszajelzéseket kapni a munkájukat illetően, esetleg csak a közeli kollégáiktól.

Kitértünk arra is, hogy a tanárok szerint milyen jelentős különbségek vannak a magyarországi és az ukrainai matematika-oktatás között. A legszembeütőbb talán a matematika algebrára és mértanra történő bontása Ukrajnában. A megkérdezettek többsége szerint jobb, ha két külön tantárgyként oktatják a matematikát, bár hozzátették, talán csak a megszokás mondatja ezt velük. Az *Ungvári Drugeth Gimnáziumban* például, mivel ott a nyelvi tárgyra specializálódtak,²² lehetőség lett volna arra, hogy összevonják az algebrát és a mértant, de az ottani tanár inkább nem élt ezzel. Ezzel szemben a *Beregszászi Magyar Gimnáziumban*, az egyedi tantervnek köszönhetően összevonták a kettőt. Egy ideig csak algebrával foglalkoznak, aztán csak mértannal, a tanárok szerint a tanulók így jobban ráhangolódnak az egyes témákra.

Az ukrainai és a magyarországi tanterv, valamint a tankönyvek közötti különbségről beszélve, sokan megemlítették, hogy szerintük Magyarországon jóval nagyobb hangsúlyt fektetnek a logikai gondolkodás fejlesztésére, korábban foglalkoznak például kombinatorikával és halmazelmélettel, viszont kevésbé hangsúlyos a függvényelemzés, a deriválás és az integrálás. Azt is hozzátették, hogy az új tanterv és tankönyvek alapján úgy tűnik, mintha Ukrajnában is kezdenének több figyelmet fordítani a logikai feladatokra.

Megkérdeztem, mit tudnak más külföldi magyarok tankönyveiről, az ő problémáikról és megoldási módszereikről. Azonban semmilyen konkrétummal nem tudtak ezzel kapcsolatban szolgálni, feltételezték, hogy ott is hasonló a helyzet.

Érdekelt, hogy a tanárok szerint hogyan lehetne javítani, változtatni a tankönyvkiadás helyzetén. Külön kitértem arra, hogy mit gondolnak arról az elképzelésről, mely szerint a kárpátaljai magyar iskolák tankönyveit Magyarországról kellene átvenni, adoptálni. A megkérdezettek egyike sem tartotta ezt jó ötletnek, sokan már eleve el sem tudták

---

²² Az ukrainai tanintézmények a felső tagozatban (10-12. évfolyam) szakirányú képzést folytathatnak, vagyis az általánosak mellett léteznek szakosított intézmények is, ahol a szakosítás iránya lehet: bölcsész vagy filológiai, fizikai, matematikai, művészeti, társadalomtudományi, technológiai, természettudományi, testnevelési. Egy osztály szakosítása azt jelenti, hogy magasabb óraszámban tanulják a szakiránynak megfelelő tantárgyakat, a többi tárgy óraszám pedig csökken. Orosz, 2007: 290.

képzeln, kivitelezhetetlennek ítélték, mivel ezt az ukrán állam úgysem engedélyezné, illetve Ukrajnában az ukrán tanrendnek megfelelő tananyagot kell tanítani, melyhez nem illeszkednek a magyarországi tankönyvek.²³

Orosz Ildikó hosszú távon azt látná megoldásnak, ha létrehoznának Kárpátalján egy önálló könyvkiadót, mely ellátná a magyar iskolákat tankönyvekkel.²⁴

„Létezik-e kárpátaljai magyar tankönyvkiadás? Tehát én azt látom, hogy nem létezik kárpátaljai magyar tankönyvkiadás, Ukrajnában létezik tankönyvkiadás, ahol az ukrainai tankönyvkiadás bizonyos szegmensét lefordítják magyar nyelvre is. Na, most ez itt az alapkérdés. Én hosszú távon csak úgy látnám ezt a helyzetet valamiféleképpen megoldhatónak, hogyha Kárpátalján, akár ukrán-magyar vegyes vállalatként, egy magyar tankönyvkiadó jönne létre, akár magánvállalatként is, vagy a kárpátaljai magyar szervezetek bevonásával... Tehát mindaddig, amíg ez úgy működik, hogy a lebergieknek van néhány kihelyezett része, és a lebergi pályázik nekünk, tehát még nem is közvetlenül mi, nem látok változást ebben.”

Orosz Ildikó szerint tehát a kárpátaljai magyar tankönyvkiadó lehetne akár magyar-ukrán vegyesvállalat, magánvállalat, vagy működhetne a kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezetek bevonásával is. Ez a kiadó foglalkozna a magyar tankönyvek szerkesztésével úgy, hogy prioritást élvezne az OTM által meghirdetett pályázatokon. De más fordítási feladatokkal is foglalkozhatna, adhatna ki, mondjuk munkafüzeteket, akár piaci alapon is, vagy szépirodalmat magyar nyelven, ami az alacsonyabb előállítási költségek miatt olcsóbb lenne, mint a Magyarországról behozott szépirodalom. Tehát Orosz Ildikó azt is el tudná képzelni, hogy ez a kiadó előbb-utóbb önfenntartóvá válhatna.

A KMPSZ elnöke ennek a megvalósulására azonban nem lát lehetőséget a következő években, mint fogalmazott, ez politikai kérdés, és csak akkor lehetséges előrelépés ezen a téren, ha Magyarországon megszületik a politikai akarat és erő, valamint Ukrajnában lesz erre fogadókészség. A KMPSZ ezt a kérdést napirenden tartja, de többet nem tehet.

---

23 Az egyik tanár ezeken az okokon kívül a kárpátaljai és a magyarországi társadalmi, kulturális viszonyok közti különbségeket említette meg: *„Nem lehet egy az egyben ráhúzni egy molett nőre egy sovány nő ruháját... vannak nekünk saját értékeink, aminek a tankönyvben benne kell, hogy legyen. Egy tankönyv az nem csak tanít, hanem nevel is, bizonyos szinten, így van? Tehát én is azt mondom, hogy akkor, ha már magasságot mérek, akkor ne a Kékes magasságát mérjem, hanem a Hoverla magasságát mérjem, ha Kárpátalján élek. Hogyha területet számítok, akkor lehet, hogy a Szinevéri-tó nagyságával kell, hogy foglalkozzak, és nem a Balatonéval. Ha az üzletbe megyek, akkor hrivnyával fizetek, és nem forinttal, tehát nem az az érdekes, hogy 36 forintba, 3 600 forintba kerül valami.”*

24 Ld. még: Varga, 1994: 15.

Összegzés

Az ukrainai oktatás gyors átalakítási kísérletei figyelmen kívül hagyták a kisebbségek érdekeit. Bár a többségi nemzet számára bővült a tankönyvválaszték, a magyar iskolák csak még nagyobb hátrányba kerültek azáltal, hogy nem válogathatnak a különböző tankönyvek közül, nem rendelkeznek magyar nyelvű munkafüzetekkel, feladatgyűjteményekkel. Így a magyar diákok már a központi érettségi vizsgára történő felkészülés során hátrányba kerülnek ukrán társaikhoz képest, ezzel is nehezedik a felsőoktatásba való bekerülés.

Az új tanrend szerint megjelenő matematika-tankönyvekkel megfelelően látják el a kárpátaljai magyar iskolákat, viszont a régebbi tankönyvekből néhány helyen hiány van, mivel ezek a tervezettnél már sokkal hosszabb ideje vannak használatban. Természetesen kivételt képeznek az egyházi iskolák, melyek számára az állam egyáltalán nem biztosít tankönyveket, így itt sokkal súlyosabb a tankönyvhiány. A tanárok nehezményezik, hogy nincsenek magyar nyelvű segédeszközök. Néhányan legnagyobb vágyuknak nevezték a minden gyereknek kiosztható magyar nyelvű matematika munkafüzeteket, melyek bár ukrán nyelven megjelennek az ukrán diákok számára, fordításukat az állam nem finanszírozza.

Tartalmi kifogás alig merült fel az új tankönyvekkel szemben, a tanárok elégedettek, sokan az eddigi legjobb ukrainai matematika-tankönyveknek tartják az új kiadásokat. Többen örülnek, hogy bővült a tananyag, korábban nem taglalt témakörök is belekerültek, valamint, hogy kellő mennyiségű feladat szerepel a könyvekben, melyek megfelelően differenciáltak is a nehézségüket tekintve. Ugyanakkor két súlyos problémát fogalmaznak meg velük szemben. Az egyik a folytonosság hiánya a lefordított könyvek tekintetében, a másik pedig a féléves késés, mellyel az új könyvek az iskolákba megérkeznek. Összességben azonban jó véleménnyel vannak mind az ukrainai, mind a magyarországi matematika-oktatásról.²⁵

Szomorúan tapasztaltam, hogy szinte teljes mértékben hiányzik a pedagógusok, a tankönyvfordítók és a kiadók közötti kommunikáció. A tanárok egyszerűen nem érzik szükségesnek, hogy véleményüket megpróbálják eljuttatni a tankönyvszerkesztésben tevékenykedők felé, igaz, a kiadók sem igyekeznek erre lehetőséget teremteni. A fordítók nem egyeztetnek egymással, ennek oka többek között az egymástól való elszigeteltségük, alkalmi és nem állandó fordítói munkaviszonyuk. Kárpátalján sajnos még nem alakult ki a tankönyvkiadás javítását szolgáló magas szintű, gyors és hatékony

---

²⁵ Az egyik tanárnő ezzel kapcsolatban megjegyezte, hogy szerinte ez abból is jól látszik, hogy Magyarország és Ukrajna csapata rendszeresen jól szerepel a *Nemzetközi Matematikai Diákolimpiákon*.

Az összesített éremtáblázat alapján Magyarország a 4., Ukrajna pedig a 15., de önálló államként csak 1992 óta vesz részt a vetélkedőn.

http://www.imo-official.org/results_country.aspx?column=awards&order=desc – A *Nemzetközi Matematikai Diákolimpiák* összesített éremtáblázata. (Letöltés ideje: 2009. április 23.)

szakmai kommunikáció.

Megoldási javaslatként felmerült egy kárpátaljai önálló tankönyvkiadó létrehozása, mely a helyi viszonyok jobb ismeretének következtében megfelelően tudná szolgálni a kárpátaljai magyar oktatás érdekeit.

Irodalomjegyzék

Interjúk

OROSZ, 2009. március 1.

Interjú Orosz Ildikóval, a *Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség* elnökével, a *II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola* igazgatójával. Beregszász, 2009. március 1.

VARGA, 2008. november 21.

Interjú Varga Bélával, a *Szvit Tankönyvkiadó* ungvári szerkesztőségének vezetőjével. Ungvár, 2008. november 21.

Szakirodalom

BABBIE, 2003

Earl Babbie: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest 2003.

BAKÓ, 2004

Bakó Boglárka: *A terepmunka értelm(ezés)e, avagy az etikusság határán. Kisebbségkutatás*, 2004 (13). 3. 388–394.

<http://epa.oszk.hu/00400/00462/00023/pdf/terep03.pdf>

(Letöltés ideje: 2009. március 26.)

FEDINEC, 1997

Fedinec Csilla: *Amagyar tannyelvű iskolahálózat Kárpátalján*. In: GÁBRITYNÉ Molnár Irén – MIRNICS Zsuzsa (szerk.): *Anyanyelvű oktatásunk*. MTT Könyvtár 1, Szabadka 1997. 87–111.

http://www.mtaki.hu/docs/fedinec_csilla_magyar_iskolahalozat_karpataljan_szabadka_1997.pdf

(Letöltés ideje: 2009. március 26.)

- GABÓDA, 2001
Gabóda Béla: *Nemzetiségi iskolaügy Kárpátalján (1944-1990)*. *Magyar Pedagógia*, 2001 (101) 1. 109–132.
http://www.magyarpedagogia.hu/document/Gaboda_MP1011.pdf
(Letöltés ideje: 2009. március 26.)
- KOHUT, 2008
Kohut Attila: *A kárpátaljai magyar felsőoktatás preferenciáinak változásai*. In: SZARKA László – KÖTÉL Emőke (szerk.): *Határhelyzetek. A külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiái a 21. század elején*. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest 2008. 30-50.
<http://kataszter.martonaron.hu/docs/doc18.pdf>
(Letöltés ideje: 2009. március 26.)
- OROSZ, 1995
Orosz Ildikó: *A magyar nyelvű oktatás esélyei Kárpátalján*. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest 1995.
<http://www.hhrf.org/kmksz/magyarsag/oktatas1.html>
(Letöltés ideje: 2009. március 26.)
- OROSZ, 2005
Orosz Ildikó: *A magyar nyelvű oktatás helyzete az ukrán államiság kialakulásának első évtizedében*. PoliPrint, Ungvár 2005.
- OROSZ, 2007
Orosz Ildikó: *A függetlenségtől a narancsos forradalomig. A kárpátaljai magyarság helyzete a független Ukrajnában (1991-2005)*. PoliPrint, Ungvár 2007. 285-292.
- OROSZ, 2009
Orosz Ildikó: Kézirat. Elérhető a KMPSZ könyvtárában.
- SZÉKELY, 2002
Székely Győző: *Tankönyvek kisebbségi helyzetben élők számára*. In: KARLOVITZ János (szerk.): *Tankönyvelméleti tanácskozás 2001*. Tankönyvesek Országos Szövetsége, Budapest 2002. 61–71.
<http://www.opkm.hu/konyvesneveles/2004/2/9SzekelyGy.html>
(Letöltés ideje: 2009. március 26.)

SZÉKELY, 2005

Székely Győző: *Visszatért a múlt? Könyv és Nevelés*, 2005 (7) 3.
http://www.tanszertar.hu/eken/2005_03/szekely.htm

(Letöltés ideje: 2009. március 26.)

VARGA, 1994

Varga Béla: *Veszélyben a kárpátaljai magyar nyelvű tankönyvkiadás. Kárpátaljai Szemle*, 1994 (2) 9. 14–15.

http://www.karpatszemle.uz.ua/kasz/ksz_17_tart.htm

(Letöltés ideje: 2009. március 26.)